ПРИГОДА ПЕРША

Чи знаєте ви, що найважче у світі? А втім, гадати, мабуть, не варто. Запитайте краще про це в учня третього "А" класу Грицька Зінька із села Лоцманки, і ви дістанете точну і вичерпну відповідь. Виявляється, що найважче у світі — бути уважним на уроці, сидіти за партою і ні про що стороннє не думати. Тобто не соватися за партою, не дивитись у вікно на Дніпро, не мріяти про футбол, не смикати Олену Швидку за кіски, не пускати літачків, не шепотітися з Толиком Прокопенком, не підбивати Валі Покотилу, не... Ох, і багато ж набереться ще отих "не"!

А дома що найважче? На глибоке Грицеве переконання, це вчити уроки, коли тобі кортить на вигін, де твої друзі з галасом ганяють м’яча, не рвати штанів, не збивати черевиків, не лазити по деревах і ярах за селом, перед обідом мити руки і... Одне слово, побільше вчити уроки і поменше гуляти. Ще й лягати о дев’ятій, знаючи, що мама й тато після програми "Час" дивитимуться кіно... А потім найважче встати о сьомій, щоб без двадцяти вісім бути у школі. Слухняним, зразковим, з вивченими уроками.

Ох, як це важко, ви навіть уявити собі не можете!

Ось і цього разу, помахуючи портфелем, спішив Гриць до школи, а опинився у вибалках за селом. Просто так, на хвилинку забіг. А у вибалках гарно, там отакезні волохаті джмелі гудуть. І раптом з-за дикої груші вилетів метелик. Знаменита "мертва голова"! Таж такого метелика у їхньому класі ще ніхто не мав! Великий, наче вбраний в чорний оксамит, метелик з білим черепом на спині повільно пролетів через галяву і зник. Як Грицько не бігав, не шукав — марно. І метелика не зловив, і портфель невідомо де приткнув, і, звичайно ж, на заняття запізнився...

"Знову батька до школи викличуть", — тяжко зітхнув хлопець.

Зненацька згори долинуло якесь легке потріскування. Гриць звів голову: просто перед ним на галяву опускалася сріблясta куля, що розсіювала навколо себе голубувате сяйво. Ось із неї висунулися три ноги, трохи зігнуті в колінах, а зверху з’явилися дві довгі гнучкі лозини. Сідаючи, чи то пак стаючи ногами в траву, куля трохи пострибала і завмерла. Тоді відчинилися дверці, і на галяву з кулі вистрибнув хлопчик. Зросту він був такого, як і Гриць, але дивний якийсь, смішний. Наче великий мураш. Руки-ноги тонкі, голова здоровенна, очі круглі, ще й вуха отакі!.. І все стрибає, стрибає. Гриць засміявся.

— Ей, ти, коник-стрибунець! Що то в тебе на голові?

— То антени, — сказав хлопчик-мураха.

— Ти часом не із станції юних техніків утік? — поцікавився Грицько. — Я Грицько Зінько, а ти хто такий?

— А я — Шмигик-Мигик, — каже той. — Я дуже прудкий і непосидючий.

Стрибнув і зник за кущем. Метнувся за ним Гриць, а Шмигик-Мигик уже позад нього сміється.

— Прудкий! — згодився Гриць. — Ото здивуються у школі, як про тебе розкажу. Погано, що я в школу запізнився.

— Хіба це погано, коли в школу запізнюються? — спитав Шмигик Мигик. — От новина-а… Та у нас за це тільки хвалять.

— Ти з неба звалився? — здивувався Гриць.

— Ага, — не образився хлопчик. — У нас, всенетаківців, хто коли захоче, тоді і йде до школи.

— А хто ж ви такі — всенетаківці?

— Ті, хто живе на планеті Всенетак.

— У вас і вдома уроків не треба вчити?

— Не треба.

— А що ж ви тоді робите? — не йняв віри Гриць.

— Байдики б’ємо. У мене, наприклад, перший розряд з биття байдиків! — Шмигик-Мигик аж запишався.

— От би у вас пожити! — заздрісно мовив Гриць.

— Гайда! — Шмигик-Мигик відчинив дверцята кулі. — Сідай. І ти будеш щасливий на планеті Всенетак.

Гриць повагався, а тоді махнув рукою і пішов за Шмигиком-Мигиком у сріблясту кулю. Дверці за ними зачинилися, і куля легко та плавно почала підійматися.

— Ой, летимо! — вигукнув Гриць, побачивши в ілюмінаторі, як далеко внизу зменшувались хати.

Зменшувалась і гора, що тяглася понад Дніпром, розтанула двоповерхова школа із садом та стадіоном. І дивно: защемило у Гриця серце. Так йому захотілося зайти у свій клас, сісти за парту… Але — пізно. Куля, набираючи швидкість, несла Грицька Зінька у щасливу країну, де можна з ранку й до вечора тільки те й робити, що… нічого не робити.

ПРИГОДА ДРУГА

Ось так зовсім негадано для самого себе і опинився Грицько Зінько того ранку у всенетаківській школі.

І почалось неймовірне.

Вчителька щось розповідала, але її ніхто не слухав. Клас гудів, як вулик: хто смикав дівчаток за кіски, хто пускав паперових літачків, хто давав сусідові щигля. А вчителька не звертала аніякогісінької уваги на той шарварок. Гриць так розгубився, що сидів за партою наче приклеєний і ніяк не міг збагнути, куди ж він потрапив. Та ось нарешті і перевірка домашніх завдань. Перший вийшов до дошки Шмигик-Мигик.

— Домашнього завдання я не виконав! — весело, на увесь клас вигукнув він. — Я гуляв, потім літав на планету Земля, ніколи було.

— Сідай, "п’ять", — сказала вчителька.

Шмигик-Мигик, широко усміхаючись, шепнув Грицеві:

— Ось як легко у нас заробляти п’ятірки!

— А може, ваша п’ятірка така, як у нас одиниця? — запитав Гриць. — Одиницю у нас теж зовсім легко схопити.

Приятель не встиг відповісти, бо вчителька викликала до дошки ще одного учня. Той весело відповів, що двічі по два буде три або ж п’ять.

— Не знаєш, — мовила вчителька. — Сідай, "п’ять".

— Ого! — вихопилось у Гриця. — Не знаєш і "п’ять"!

Вчителька пильно глянула на Гриця.

— Здається, новенький нам щось хоче сказати?

Гриць випалив:

— Двічі по два буде чотири!

— Правильно. Сідай. "Два".

Гриць сів, але відразу ж і схопився.

— Як "два"? Завіщо?

— За те, що знаєш, — спокійно сказала вчителька. — П’ятірка ставиться лише тим, хто нічого не знає. Та й за поведінку ставлю тобі одиницю.

— Треба ж навпаки! Хто пустує, тому одиницю ставлять. А я сидів тихо! — вигукнув Гриць.

Що тут зчинилося у всенетаківському класі! Всі так і зайшлися реготом. І казали, що на планеті Земля просто все переплутано, все навпаки…

— Та ні, це у вас усе навпаки, — намагався довести Гриць, але ніхто з учнів його не слухав. Більше того, Гриця одностайно визнали "Великим — Превеликим Вигадником і Фантазером".

— Думав тихенько посидіти і п’ятірку схопити? — разом з усіма сміявся і Шмигик-Мигик. — У нас за п’ятірку, брате, треба до сьомого поту пустувати на уроці

ПРИГОДА ТРЕТЯ

Після уроків Шмигик-Мигик запросив Гриця до себе додому. Тільки вони переступили поріг, як Шмигик-Мигик кинув батькові портфель і сказав:

— Щоб до вечора всі мої уроки були пороблені! А мені ніколи: футбол!

— Синку! — забідкався батько. — Я ж поспішаю на роботу.

— Доки не поробиш уроків — ніяких робіт— звелів Шмигик-Мигик. — Та старайся, щоб мої домашні завдання були найкращі. Я не збираюся через тебе червоніти перед усім класом!

Батько позітхав-позітхав і мусив погодитись.

— Точнісінько, як і у нас на Землі, — подумав Гриць. — Тільки все навпаки. Бо мені батько каже: не повчиш уроків — не смій гуляти. Та старайся, щоб я не червонів перед учителем за тебе!

До вечора Шмигик-Мигик і Гриць ганяли м’яча. А нагулявшись вволю, Гриць спитав свого друга, чи не пора їм уже спати.

— Це у вас на Землі діти рано лягають, — вигукнув приятель. — Скільки разів тобі повторювати, що в нас усе не так. У нас батьки лягають о дев’ятій вечора, а діти дивляться кіно хоч і до півночі.

О дев’ятій вечора, подивившись мультфільм для дорослих, батьки Шмигика-Мигика і справді полягали спати. Щоправда спершу не хотіли, вередували, точнісінько, як на Землі вередують діти, але Шмигик-Мигик гримнув, і батьки змушені були скоритися.

— Ну, Грицю, тепер ми вільні птиці! — Шмигик-Мигик увімкнув телевізор, і на голубому екрані з’явилася назва кінофільму.

— Читай, Грицю, швидше, як кіно називається?! — закричав Шмигик-Мигик.

— "Пригоди Чорної маски". Серія сто сорок сьома. Хіба ти сам не прочитаєш? — здивувався Гриць.

Шмигик-Мигик знизав плечима.

— А як же я прочитаю, коли не вмію?

— Як?.. — Гриць навіть про сто сорок сьому серію "Чорної маски" забув. — Зовсім не вмієш читати?

— Не вмію! — Шмигик-Мигик почав гніватись. — Чого ти причепився? Скільки разів я пояснюватиму, що у нас усе не так! За мене ж батьки домашні завдання роблять, тому я й читати не тямлю. І не заважай мені дивитися про Чорну маску. Тссс!..

Починається…

Але стомлений Гриць заснув, так і не додивившись незвичайних пригод Чорної маски. І снилося йому, що він удома, на Землі… Ранок. Гриць веде свого батька. І батько міцно тримається за синову руку, а другою крутить сивий вус. І йдуть вони… Куди б, ви думали? У дитячий садок, що називається тепер батькосадок.

— Мені ж на роботу, який садок? — пхинькає та вередує батько. — Це я тебе колись туди водив. Я, а не ти мене.

— А тепер усе навпаки, — повчає Гриць. — Тепер діти водять своїх батьків у садок! Ясно?

— Та ясно, — зітхає батько. — Ти хоч рано мене забереш?

— Як нагуляюсь, так і заберу, — обіцяє син. — А ти ж гляди, тату, слухайся і не бешкетуй!

І, прокинувшись, засміявся.

— Ну й дивні ж сни сняться на чудернацькій планеті Всенетак!

ПРИГОДА ЧЕТВЕРТА

Поснідавши, Шмигик-Мигик і Гриць гайнули в місто. Тиняючись вулицями, хлопці спинилися біля химерного будинку з написом на фасаді: "Будинок іграшок". Гриць хотів було зайти, але на дверях виріс грізний робот і сердито заблимав лампочками.

— Дітям заборонено заходити у Будинок іграшок! — проскрипів він металевим голосом.

— Як це заборонено? — розгубився Гриць, бо такого він ще жодного разу не чув на Землі.

Робот байдуже миготів лампочками.

— На планеті Всенетак іграшки тільки для дорослих! — проказав він. — Можете привести свого тата чи маму, бабусю чи дідуся і вибрати для них іграшку.

— Тю! — вихопилося в Гриця.

— Що означає "тю"? — запитав робот. — У моїй електронній пам’яті такого слова немає.

Гриць махнув рукою.

Побалакай з вами! У нас, на Землі, іграшки тільки для дітей, а ви...

— Послухайте... Е-е... — Гриць подумки підбирав різні слова, як би краще назвати робота, але нічого не пригадав. — Послухайте, дядьку, пустіть нас у магазин.

— Що означає "дядьку"? — байдуже перепитав робот.

А мимо них маленькі діти вели за руки своїх батьків, і робот пускав їх у магазин. Гриць ледве відірвав погляд від барвистої вітрини і, похнюпивши голову, побрів вулицею.

— Та як ви тільки живете на своєму Всенетаку? — дорікав він приятелю. — От у нас, у Лоцманці...

— Але у вашій Лоцманці діти щодня ходять до школи, — ображено вставив Шмигик-Мигик. — А ми — гуляємо!

— Що ти затявся зі своїми гульками? — спалахнув Гриць. — Теж мені знайшов заняття. Гульки та гульки! Гуляти теж колись набридне. А ти жодної книги не прочитав. І ким ти виростеш?

Шмигик-Мигик з гордістю вигукнув:

— Ясно ким — гулякою! Тут тобі не твоя Лоцманка!

Шмигик-Мигик аж підстрибнув на радощах і побіг геть. Гуляти.

ПРИГОДА П’ЯТА

— Постривай, Шмигику! — кричав Гриць. — Ти мене привіз на свою чудернацьку планету, то одвозь і назад у Лоцманку. Не хочу я у вас більше жити! Переплутали все і раді!

На вулиці з’явилася куля, смішно застрибала на своїх тоненьких довгих ніжках. Шмигик-Мигик підняв руку, куля спинилась. Не озираючись, Шмигик-Мигик скочив у неї, зачинив дверці. Коли Гриць добіг, куля вже почала підійматися.

— Та почекай, кажу! — Хлопець вчепився руками в ніжку кулі, хотів було її утримати і відчув, що… летить.

Стрибати було пізно. Внизу пливли дахи будинків. Учепившись обома руками, Гриць підтягнувся і зажмурився від страху. Чи ж надовго вистачить сил висіти отак? А куля здіймалась усе вище й вище. Місто лишилося позаду, а попереду виднілася зелена рівнина з гаями і чагарями. Зовсім, як біля Лоцманки. Та ось куля пішла на зниження, і в Гриця трохи відлягло від серця. Ще трохи — і куля м’яко застрибала на галяві. Розчепіривши пальці, Гриць беркицьнувся в траву. А коли звівся, то Шмигик-Мигик уже був далеко.

— Стривай! — крикнув Гриць. — Ти ж куди?

— Гуляти! — підстрибував приятель. — Цілий день гулятиму, де захочу, а ти повертайся у свою Лоцманку і зубри уроки. Ха— ха!

Підстрибуючи, як м’ячик, хлопчик побіг. Кинувшись за ним, Гриць побачив щит. Ще здалеку прочитав:

СТІЙ!!! НЕБЕЗПЕЧНА ЗОНА! СЮДИ ЗАЛІТАЄ УЛУМ-ТУЛУМ!!!

"ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИЙ ДЛЯ ДІТЕЙ!!!"

Хто такий Улум-Тулум, Гриць не знав, а Шмигик-Мигик пробіг мимо щита із загрозливим написом і зник у чагарях. Він же не вміє читати! І Грицеві стало шкода всенетаківського приятеля. Ще в пастку до Улум-Тулума потрапить.

Зненацька навкруг потемніло, війнув вітер, ніби хто замахав величезними віялами. Гриць звів голову й вжахнувся: над ним летіло щось чорне, страшне, здоровецьке. Воно розмахувало страхітливими крилами, ворушило волохатими кривими лапами, наче хапало щось у повітрі. Метелик!..

Гігантський метелик, певне, вдесятеро більший за нього, Гриця! А слідом за велетнем летів трохи менший метелик. Теж оксамитово— чорний і теж з білим черепом на спині.

Гриць похолов.

Ну й дива! Як махне крилами — трава лягає. А лапи які волохаті — бррр!.. Як у павука. Тут Гриць пригадав, що і в Лоцманці часом з’являється метелик, "мертва голова", але звичайний, маленький. Гриць ще позавчора ганявся за ним по горбах і портфель загубив. А тут метелики більші за людей! От би спіймати такого метелика та принести в школу! Вся Лоцманка прибігла б дивитись. Та що там Лоцманка! Із самої академії приїхали б учені по такого метелика, ще б і назвали його так: "Гігантський метелик Грицька Зінька".

Гриць зітхнув. Ет, спробуй такого спіймати, як він більший за найбільшого у їхньому селі дядька Полікарпа. Такого метелика хіба що на машині привезеш...

— Тату, спіймай мені хлопчика, — раптом запищав менший метелик.

"Чи мені вчулося, чи тут метелики й справді розмовляють людською мовою?" — подумав Гриць.

— Навіщо тобі той хлопчик? — озвався великий метелик.

Голос у нього був неприємний, тріскучий.

— У моїй колекції немає такого гарного хлопчика.

— Ну, гаразд, синку. Де наш сачок?

Волохатими кривими лапами метелик взявся за сачок. Гриць злякався і чимдуж кинувся тікати.

— Лови його! Лови-и-и! — заверещав малий метелик.

— Від нас не втече, — протріщав великий.

Гриць плутався у густій траві, а позад нього вже свистів вітер. То летів гігантський метелик.

— Та що ви робите?!! — обурювався Гриць. — То діти ловлять метеликів. Діти, а не метелики дітей!

Над головою в Гриця просвистіла якась сітка і впала в траву. Сачок! Він у сачку! Ех, не треба було летіти на цю планету!

— Спіймався, спіймався! — аж верещав з радощів малий метелик. — Витягни його, тату, і ми посадимо цього хлопчика в коробочку…

Гриць помітив між сачком і землею щілинку, шмигнув туди і…

ПРИГОДА ШОСТА

… бридкі волохаті лапи цупко схопили хлопця за сорочку, підняли вгору. Хлопчик безпомічно заборсався в повітрі.

— Нічого екземплярчик, — проскрипів великий метелик, уважно розглядаючи Гриця великими очима. — Цей хлопчик прикрасить нашу колекцію.

— Я вам не екземплярчик, я — Грицько Зінько з Лоцманки! — закричав Гриць, все ще махаючи в повітрі руками й ногами, марно силкуючись вирватися з бридких лап. — Та відпустіть мене! Ви все переплутали на своїм Всенетаку! Метелики не ловлять людей!

— Що він пищить? — спитав маленький метелик.

— Він пищить з радощів, що ми спіймали його для нашої чудової колекції, — відповів великий метелик і став запихати Гриця в коробочку.

Гриць опинився в такій темряві, наче замкнули його в глибокий льох. У пітьмі хтось раптом засопів.

— Хто тут? — злякано прошепотів Гриць.

— Я, Шмигик-Мигик…

— І тебе спіймали?

— Авжеж. Сам би я нізащо сюди не поліз.

— Ну й звичаї на вашому Всенетаку! — обурювався Гриць. — Подумати тільки: мене, Грицька Зінька, якого у Лоцманці бояться всі собаки, якийсь нахабний метелик запхнув у коробку!

— Мені з тобою, Грицю, зовсім не страшно.

— Дуже радий! — буркнув Гриць. — Та тільки від цього мені не легше. Ех, ти!.. Занесло тебе сюди! Хіба не бачив, що написано на щиті? Грамотій!

— Та я ж не вмію читати, — запхикав Шмигик-Мигик. — У мене п’ятірка за незнання.

— От і влипли через твоє неуцтво!

Якусь мить хлопці помовчали.

Коробка погойдувалась, наче пливла. Мабуть, "мертва голова" летить і тримає коробку в лапах.

— Слухай, Шмигику, нас і справді метелики спіймали для колекції? — обережно запитав Гриць.

— А для чого ж? У нас метелики Улум-Тулум люблять колекціонувати хлопчиків.

— А мене вони спитали? А може, я не люблю колекціонуватися? — Трохи подумав і зашепотів: — Ось що, Шмигику. Доки нас не перетворили на експонати для колекції, давай тікати, діяти.

— А що таке… діяти?

— Треба щось робити, поки не пізно, — шепотів Гриць.

— Але ж я нічого не вмію робити, — розгубився Шмигик-Мигик. — Я член шкільного гуртка "Невмілі руки".

— Знаю! — раптом радо вигукнув Гриць. — У мене в кишені ножик!

Він дістав ножик, відкрив його і на денці коробки заходився колупати дірку. Ось у пітьму блиснув промінчик світла. Дірка більшала, більшала і зробилася зовсім велика.

— Приготуйся, Шмигику, будемо стрибати!

— Тату, тату, — почувся раптом голос малого метелика. — Експонати тікають!

— Стрибай, Шмигику, бо експонатом станеш! — гукнув Гриць.

Повагавшись, Шмигик-Мигик стрибнув, за ним стрибнув і Гриць.

Стрибнув, відчув, що падає сторч головою, закричав і…

ПРИГОДА СЬОМА І ОСТАННЯ

… прокинувся.

— Де я? Невже й досі в коробці?

— Не в коробці, а в ліжку, — сміючись, мовила мама.

— То я встиг вискочити? А де я зараз? На планеті Земля? У Лоцманці? Чи на Всенетаку?

— Авжеж, не на Місяці, — засміялась мама.

— А м-метелик де? Той, що хлопчиків сачком ловить для колекції?

— Чи ти, бува, не захворів, синку? — мама помацала Гриців лоб. — Всю ніч щось бурмотів та все поривався тікати. І зараз таке щось кажеш… Хіба метелики ловлять дітей?

— На планеті, де я був, ловлять. І на уроках там за пустощі ставлять п’ятірки. Чесне-пречесне!

— Ну й вигадник же ти! — похитала мама головою. — Та досить жартувати, час іти до школи… Чи, може, ти не хочеш?

— Хочу, хочу! — Гриць зістрибнув з ліжка, схопив рушник і побіг умиватися. — Мамо, а де Шмигик?

— Хто?

— Ну, Шмигик-Мигик… Хлопчик з ріжками— антенами. Він мене возив на планету Всенетак.

Мати уважно подивилася на сина, а тоді сказала:

— Ну й наснилося ж тобі за ніч усяких див!

Гриць швиденько поснідав, зодягнувся, схопив портфель і миттю вибіг на вулицю. Ось вона, Лоцманка. Ось вона, рідна вулиця, що круто спускається до Дніпра. Далеко внизу голубів Дніпро. Легко стало на душі у Гриця, радісно…

Засвистів, застрибав Гриць, розмахуючи портфелем. Ні, що не кажіть, а на Землі жити найкраще? Хотів було забігти у вибалок, щоб половити там метеликів (а раптом пощастить і він спіймає знамениту "мертву голову"!), але передумав. Ще ніколи так не хотілося в школу, як після подорожі на дивну-предивну планету Всенетак.

Оце і вся чудернацька історія, що трапилася з учнем третього класу Грицем Зіньком.

Було так чи не було? Автор цього достеменно не відає, але Гриць уперто повторює: все, геть все, що він розповів, — чистісінька правда. Навіть сто та ще й один раз. Бо Гриць і справді, уві сні літав на планету Всенетак. А один дуже поважний учений, спеціаліст з космічних польотів, коли автор розповів йому цю історію, підтвердив: так, подібний космічний політ на іншу планету уві сні цілком можливий. І сказав, як по-науковому називається такий політ, але слово було таке трудне, що автор його й забув. А записати не здогадався.

А втім, коли комусь із вас, діти, заманеться повніше дізнатися про життя на планеті Всенетак про дивного хлопчика Шмигика-Мигика, найбільшого гуляки тієї планети, звертайтесь до Гриця.

Сам же Гриць заявив, що він більше і дня не хоче жити на дивній планеті, де все, геть усе не так, як у нас, а — навпаки!